

STAROSTI S UMÍSTĚNÍM BOHATÝCH SBÍREK NOVÉHO NÁRODOPISNÉHO MUSEA ČESKOSLOVANSKÉHO V ROCE 1896

HELENA ŠENFELDOVÁ

Abstract: This article describes how the Czech Ethnological Society attempted to find a suitable place for collections gathered during the Czechoslovak Ethnographic Exhibition of 1895. Possible cooperation with Náprstek museum was proposed by Lubor Niederle in 1896 and details were discussed both with Josefa Náprstková and the curatorium that was in charge of the Náprstek museum. The planned merger of both collections in a new shared building was, however, not carried out because of disagreements between those two parties.

Key words: Czechoslovak Ethnographic Exhibition – Czech Ethnological Society – Náprstek Museum – Lubor Niederle – museology

V archivu České národopisné společnosti je uložen zajímavý dokument, který dokládá, jak velké starosti měli zakladatelé a tvůrci Národopisného muzea v Praze s umístěním muzea a jeho bohatých sbírek.¹

Již při přípravách velké Národopisné výstavy se počítalo s tím, že část vystavených předmětů zůstane v Praze a stane se základem sbírek nového národopisného muzea. Zprvu samozřejmě nebylo známo, kolik předmětů se podaří shromáždit, ale se založením muzea se napevno počítalo. Proto ještě před uskutečněním výstavy v lednu 1893 bylo ustanoveno přípravné kuratorium Národopisného muzea československého a hledaly se vhodné prostory, kam nabyté sbírky uložit a kde vytvořit expozici muzea. Ty se ještě v roce 1893 podařilo získat v paláci Sylva-Taroucy v centru města v ulici Na Příkopěch. Laskavostí šlechtického majitele mohlo muzeum využívat prostory zdarma po deset let.²

Po ukončení Národopisné výstavy Československé se ukázalo, že se podařilo shromáždit velké množství exponátů. Výstava byla, jak známo, velmi úspěšná. Krajinské odbory při přípravách výstavy shromažďovaly materiály pilně a s nadšením. Třebaže mnoho předmětů bylo na výstavu jen zapůjčeno a vracelo se zpět, do muzea jich bylo předáno nečekaně množství. Pro tvůrce muzea to byla velká radost, ale také starost, protože bylo zřejmé, že poskytnuté prostory nedostačují k tomu, aby se všechny sbírky mohly jen slušně uložit, natož všechny vystavit.

V květnu 1896 bylo muzeum slavnostně otevřeno a nevystavené předměty byly zatím uložené v pavilonu na Výstavišti, ale bylo to jen krátkodobé nouzové řešení. Hledaly se další možnosti, jak najít nebo postavit pro muzeum důstojný stánek. Proto správce muzea a tvůrce jeho koncepce dr. Lu-

bor Niederle přišel s návrhem, aby se nové muzeum spojilo s muzeem Náprstkovým a spojenými silami a prostředky pak byla pro obě muzea vybudována velká moderní muzejní budova. Dr. L. Niederle tento svůj návrh podložil obsáhlým materiálem, kde shromáždil mnoho argumentů pro i proti svému záměru. Tento materiál je velmi zajímavý i pro následovníky tvůrců muzea, protože je z něj možno vyčíst, v jaké situaci se tito tvůrci ve své době nacházeli. Materiál byl nazván Memorandum.³

Memorandum o návrhu na spojení Musea Náprstkova s Museem Národopisným.

Pohnůtkou k návrhu, který dále podávám, byla delší úvaha o dnešním stavu a budoucnosti NMČ a poměru, v jakém stojí k jiným českým muzejím v Praze. Dnes Národopisné Museum, ačkoliv teprve na počátku dráhy životní, jest již ústavem velikým. Sbírek jest tolik, že vyloženy tak, jak v muzejích při dostatku místa bývá, vyplnily by tři-kráte tak velké místo, jaké dnes zajmají. Sbírký ty a jmění, kterým dnes Museum vládne, oprávněná naděje na subvence, místnosti na 7 let zajištěné a k tomu všemu význam, který pro národ náš má zachování každého rysu jeho individuality, – vše to pojišťuje N.M.Č. vynikající místo mezi národními ústavými českými a slovanskými. Nicméně na tomto počátku nechceme zůstat a Rada NMČ postavila si za cíl zřízení velkého Musea Národopisného v budově samostatné a nastoupila již první kroky k jeho dosažení. Od myšlenky a snah za tímto cílem i já neupouštím, ale nemohu popřít, že dosažení jeho je daleké, zejména tehdy, když bychom jen spoléhali na sebe, na své síly, na své jmění i se subvencemi.

¹ Archiv České národopisné společnosti, sign. STD 18.

² Muzejní sbírky se do těchto prostor přestěhovaly samozřejmě až po skončení výstavy. Výkonný výbor je do té doby využíval jako pomocné prostory.

³ Následující citace Memoranda je přesným přepisem textu se zachováním tehdejšího tvarosloví a pravopisu. (Např. slovo museum / muzeum.) Stejně tak je to v ostatních citacích v článku.

Je sice pravděpodobno, že dostaneme od eráru místo kdesi u Brusské brány, ale místo to bude tak z ruky a vzdálené, že se pro ně nijak rozehráti nelze. Budova, kterou bychom tam chtěli postavit, stála by pak sumu tak značnou, že na její dosažení musili bychom pracovat a čekat mnoho let. Není třeba jenom peněz na stavbu, ale stejně tolik bude skoro stát i nové vnitřní zařízení. Subvence mnoho nebude, a sbírky veřejné dnes za doby tolika jiných sbírek, také nevytrhnou.

Ohlížel jsem se proto již delší dobu po cestách jiných, zejména jsem mnoho sám i s jinými uvažoval, nebylo-li by radno opustit tuto absolutní samostatnost NMČ ze zřetele, a spojit se s jiným stávajícím Museem. I v Radě NMČ bylo o tom již dosti hovořeno.

Výtýká se dosti právem, že není zjevem dobrým a prospěšným, když vznikla v Praze tři národopisná muzea. **Selské síně** v Muzeu království českého, **Museum Náprstkovo** a **NMČ**. Stejně nikdo nepopře, že již a priori soustředění sbírek těch v jednom velkém muzeu bylo by záhodné. I v naší Radě musejní nescházelo podobného přesvědčení, a činily se kroky přípravné vzhledem k muzeu království českého.

Se zemským museem však se sloučiti dnes vůbec nelze. Aby „Selské síně“ odtamtud se vyloučily a přešly k nám, o tom dnes nemůže být řeči, a sloučení podobné by nám také neuspíšilo sebrání dostatečných peněz ku stavbě nového velkého muzea. A abychom my nabídli sbírky svoje zemskému Museu, je stejně nemožné. Dnes nemají nahoře místa ani pro sbírky stávající! Místa by se dosáhlo jedině, kdyby se pro přírodovědecké sbírky postavilo nové zemské Museum podle krásné myšlenky prof. Kouly.

Ale za našich politických poměrů je modus tento neuskutečnitelný, a i kdyby byl, po mém přesvědčení naše Národopisné Museum by se tam vůbec nehodilo. Neboť je předně zakládáno na principu vědeckém a ne uměleckém, jakým jest veden prof. Koula, a 2.) nebylo by v rámci Musea „regni bohemiae“ možno rozšířiti je za hranice národa českého. A i to je naším cílem.

Zcela jinak má se věc, uvážíme-li možnost a prospěch spojení NMČ s museem Náprstkovým. I o tom se již hovořilo v Radě NMČ, ale bez pozitivních výsledků. Čím více jsem však o tom přemýšlel a uvažoval, tím více přicházel jsem k přesvědčení, že spojení to je nejen možné a záhodné, – ale že je to vůbec jedině správné rozluštění poměru NMČ k jiným musejím a jeho budoucnosti ze stanoviska národního i vědeckého.

Přesvědčením tím veden napsal jsem toto memorandum, a v něm odůvodněný přímý návrh podávám:

aby Rada NMČ uváživši jej, učinila co nejdříve kroky potřebné za účelem spojení NMČ se stávajícím Museem Náprstkovým v jedno museum se jménem společným, nesoucí jména obou musejí základních.

Důvodů mám pro tento návrh řadu velikou.

Museum Náprstkovo založeno bylo r. 1863 jako čisté průmyslové museum. Jelikož však nebyl jednotlivec sto i za sebe účinnější podpory, aby vedl průmyslové museum stejno-

měrným krokem s postupem rozvoje moderní industrie, nastalo brzy to, co nastati musilo: oddíl moderního průmyslu zůstával pozadu, zastarával, a těžiště snah i sbírek přenášelo se přirozeně na půdu vědeckější, na půdu českého a cizího národopisu. U Náprstků se brzy s pomocí několika jiných rozvinul smysl pro národopisné památky české, pro jich zachraňování. Zemřelý V. Náprstek podporoval horlivě české cestovatele po cizině, kteří mu vděčili kořisti již z cest svých přinesli,⁴ a tak není divu, že již r. 1878 v seznamu Musea sami zakladatelé kladou váhu na jeho oddíl národopisný.

Dnes má Museum Náprstkovo vedle NMČ nejkrásnější a největší sbírku národopisnou v Čechách, a již tento moment sám vyzývá ku jejich sloučení. Náprstkovo Museum dnes není nic jiného než druhé Museum Národopisné v Praze. Oddíl technologický je plně zastaralý a má jen cenu retrospektivní. Dále s ním v původním technologickém směru pracovat nelze. To cítí nejen česká veřejnost, ale i samo kuratorium Náprstkova Musea, a člen jeho Dr. Josef Scheiner, v memorandu, které podal nedávno obci pražské, správně vystihuje stav slovy:

„Když pak přistoupily sbírky anthropologické, archeologické, kulturní atd. ...tu ustoupil prvotní účel musea, totiž moderní průmysl, do pozadí a to z důvodů zcela přirozených, jež při prvých začátcích se ani tušiti nemohly. Byl to především velkolepý rozvoj českého průmyslu atd. ...To vše a pak hojný příval sbírek národopisných změnil zcela povahu českého průmyslového musea.“

Nepochybuji že toho, co Dr. J. Scheiner i jiní členové kuratoria jsou si vědomi, a museum Náprstkovo prvotním jeho směrem ani vésti nemíní.

Spojením obou národopisných musejí pražských vznikl by proto ústav, kterému by se široko daleko jiný měřit nemohl. Vzniklo by nejen přebohaté museum národopisné národa českého, jemuž podobné bychom jinde marně hledali, ale povstal by z toho i velmi cenný oddíl etnografie cizí,⁵ který vůbec v jiném muzeu u nás než v národopisném k prospěchu umístiti nelze, a který by rozumně řízen a srovnán mohl i dále květat a prospívat. Zkušenou sílu bychom pro to měli.

NMČ naše by sesílilo překrásným obohacením a Náprstkovo museum by spojením s ním obživilo a odstranilo svůj úpadek. Neb dnes není tajno nikoho, že tak jak je – nemůže samo dosáhnouti toho významu v národě českém, jaký si přáli jeho zakladatelé. Náprstkovo museum, chce-li se povznésti opět a žít dále na věčnou paměť svého zakladatele, – dosáhne toho, po mém soudu – jedině spojením s NMČ. Jiný ústav mu to poskytnout nemůže. Ale nejen sbírky národopisné by se sešly v takové kráse, že by oslňovaly – i jmění obou ústavů by poskytlo krásný fond, s kterým by se mohlo brzy mnoho provésti. Jmění Musea Náprstkova tvoří mimo sbírky v ceně mnoha tisíc zlatých a knihovnu velikou –

1.) dům č. 1072/ II v Praze Na poříčí

2.) dům č. 269/ I a č. 270/ I u Halánků⁶

3.) vkłady spořitelni a záloženské v sumě okolo 16.000 zl.

⁴ Poukazuji na Dra E. Holuba, Dra Ot. Feistmantla, Dra Fr. Czardu, Dra P. Durdika, S. Vráze, J. Kořenského, Wunsche atd. (Originální poznámka L. Niederleho v textu Memoranda)

⁵ Jak se o něm cizí znalci velmi pochvalně vyslovují, svědčí např. referáty dánského etnografa Bahnssoona; také vídeňští etnografové Hein, Heger a Haberland, jak mi známo, mají o něm velmi dobré mínění. (Originální poznámka L. Niederleho v textu Memoranda)

⁶ Užitek z těchto domů bere do své smrti pí. Náprstkova. (Originální poznámka L. Niederleho v textu Memoranda)

Jmění NMČ vedle sbírek a inventáře bohatého tvoří

- a) přebytek fondu výstavního asi v sumě 16.000 zl.
- b) fond musejní v obnosu přes 4.000 zl.
- c) subvence ve výši neznámé od země, státu, města.

Spojením těchto fondů získalo by především NMČ, neboť by se tím neobyčejně usnadnil a přiblížil jeho cíl: stavba samostatné budovy. K dosažení cíle toho dnes tak dalekého, mohlo by se pak přikročit v době velmi krátké aspoň nepoměrně kratší. Také stát a země by spíše větší sumou přispěli ku stavbě nové budovy samostatné než nyní. A obec pražská viděla by zajisté spojení toto velmi ráda, neboť by místo na dvě strany podporovala pak ústav jediný. Zkrátka, zdá se mi, že by spojením tím vyplynuly výhody veliké pro obě strany, takové, jaké z žádné jiné strany oba ústavy nemožnou očekávají. Spojení to je po mém soudu nejen přirozené, ale i velevýhodné.

Nové spojení povstalé museum skládalo by se pak z následujících 4 částí:

- 1.) národopisného musea českého a slovanského,
- 2.) –,,– –,,– cizích národů,
- 3.) z oddílu technologického,
- 4.) z knihovny znamenité, jež čítala by již dnes na 40.000 svazků.

Tím by ovšem neobyčejně vzrostl i obsah i rozsah musea a správa jeho musela by býti na nových základech řádně organizována. Nechci dnes dělati konkrétní návrhy o tom, jak by správa tato měla vypadat – to s návrhem mým nemá zatím co dělati.

Jisto je ovšem, že by po splynutí obou musejí stávající kuratorium Musea Náprstkova⁷ rozšířiti se muselo o dostatečný počet delegátů Národopisné společnosti československé, která jméním Musea svěřeným jí výběrem NVČ disponuje – resp. delegáty Rady NMČ, a že by i v jiných §§ statutu Musea Náprstkova státi se musely změny pronikavé. Vše to je ale možné a při dobré vůli kuratoria snadné. Neboť statut Náprstkova musea může být změněn pouhým usnešením jeho kuratoria a schválení sboru obecních starších král. hlavního města Prahy (§14).

Nemyslím také, že by se kuratorium musea Náprstkova nedalo získati pro věc, která je nejen důležitosti všeobecné a národní, ale také svrchovaně důležitá pro zajištění dalšího rozkvětu musea, jež dnes spravuje.

Spojení obou musejí neinvolveruje samo sebou ještě, že by se sbírky okamžitě musily sněsti dohromady na místo jedno ku př. do Musea Náprstkova, ale ovšem i tato otázka společných místností musila by býti v nedaleké budoucnosti řešena.

Odděluji ale otázku tuto přesně od předešlé a za cíl tohoto memoranda mám prozatím jen návrh, aby se spojení in iure provedlo. Druhou část návrhu – týkající se skutečného místního sloučení nechávám zatím in suspensio k projednání dalšímu, a ukážu jen na cesty, které se dle všeho pak otevrou. Jsou dvě.

1.) První cesta by byla ta, že by se přikročilo k vystavění domu pro sbírky Národopisného Musea na místě nynějšího domu „u Halánků“.

Místo by pro to rozhodně stačilo. Ačkoliv dnes nemám ještě po ruce definitivních plánů této parcely – (připojím je pak dodatečně, jakmile si je zjednám) – přece dle mého odhadu, který jsem na místě učinil, změřiv parcelu kroky kolkolem a odhadnuv rozlohy budovy – je místo to na určito způsobilé a dostatečné k tomu, aby se na něm umístilo naše museum.

Stavební místo i když odpadnou segmenty odříznuté regulační čarou bude míti jistě plochy aspoň 1500 m², tvořic nepravidelný čtverec se stěnami 30 až 50 m dlouhými. V čtverci tom stojí v jednom rohu (viz připojený náčrtek) třípatrová budova nedávno postaveného Musea průmyslového s řadou místností, neodpovídajících sice moderním musealním požadavkům, ale přece, jako anex nového musea velmi vhodných a potřebných. Na zbývajícím místě šlo by o to, postaviti budovu novou s centrální stavbou o dvou postranních křídlech, v nichž by mohlo býti dobře ve 3 poschodích šest velkých sálů 30:10 m a velká řada síní menších. To vše, spojeno se stávající novou budovou mohlo by dle mého soudu na dlouho stačiti potřebám spojených musejí.

Další přednosti této cesty jsou:

- 1.) že by se těžká otázka získání samostatné budovy pro MNČ snadno vyřešila,
- 2.) že by Museum leželo na výhodném místě v centru Prahy, na místě oživeném, již tradicemi hojně navštěvovaném,
- 3.) že bychom stavební místo získali zadarmo,
- 4.) že by novostavba zde nestála velké peníze a myslím, že ji bylo lze za 100 – 120.000 poříditi,
- 5.) že by mohl výhodně centrální dvůr pomocí zasklení proměnit ve velkou síň exposiční,
- 6.) že by subvence došly snáze, kdybychom hned mohli přikročiti k realizování Musea a
- 7.) že by definitivní provedení Musea mohlo státi již v době velmi krátké.

Naproti tomu má cesta tato i své stinné stránky vůči druhé:

a to

1.) že místo toto uzavřeno je kolkolem věncem vysokých činžáků a nemá tudíž tak ideální položení, jaké bychom si pro Museum přáli,

2.) že se stavbou zde zastavilo místo ceny veliké, ač by byla naděje jinde podobně získat zadarmo, a tím se zmenší vlastně jmění musejní.

Kdyby někdo však ještě namítal, že by se zde na místě omezeném zarazil vzrůst a rozkvět Národopisného Musea – tu bych však odpověděl, že

1.) že bude v budovách těch i pro sbírky spojené místa na dlouho dosti,

2.) že by se tak Museum na vždy nevázalo na toto místo jediné. Kdyžby sbírky za 100 let rozmnožily se tak, že by místnosti více nestačily, není překážky proč by nenastala pak nová akce – dovolí-li to poměry – za získáním místa a budovy nové!

⁷ Zasedají tam dnes: 1) Dr. Fr. L. Rieger, 2) Dr. K. rytíř Kořistka, 3) Julius Zeyer, 4) Dr. Jos. Stupecký, univ. prof., 5) pí. Josefa Náprstková, 6) pí. Renáta Tyršová, 7) pí. Anna Lauermanová, 8) pí. Barbora Kotnerová, 9) Jos. L. Kotner, rytec a 4 delegáti obce pražské na rok volení ze starostou v čele. (Dr. Scheiner, Dr. T. Černý). (Originální poznámka L. Niederleho v textu Memoranda)

2) *Druhá cesta* byla by:

ponechati sbírky zatím na dvou místech, odděleny, spravovat je však a vůbec jmění obou musejí **jedním** kuratorem, a hleděti co nejdříve, abychom

1.) získali od eráru nebo města Prahy nové vhodné místo stavební,

2) a postavili tam pak museum nové za peníze, jež by se mezi tím stržily prodejem domů patřících do vlastnictví Musea Náprstkova, domu na Poříčí i obou domů „u Halánků“.

Návrh tento snad na první pohled zarazí, ale uvážíme-li jej, vidíme, že není tak příliš odvážný. Nestalo by se provedením jeho nic, než to, co se jednou a sice brzy státi musí. Přece oba staré domy zmíněné nemohou zůstati dlouho státi! Zejména rohový dům na Poříčí dobře by se zpeněžil! Když by společně kuratorium svolilo a ustanovilo se na prodeji těchto 3 objektů, tu se stávajícím již jměním docílilo by se snadno obnosu 200.000 zl. – a kdyby místo stavební vhodné bylo jinde zajištěno, – mohlo by se brzy stavěti museum nové, podle všech moderních požadavků zařízené. Není třeba mysliti na budovy monumentální! To je zbytečné, – praktičnost a solidnost jsou dva nutné požadavky, – a ty by šly docílití za obnos vytčený zcela snadno. Také sbírky veřejné by snad ještě něco vynesly, zejména když by s populárním heslem „pro NMČ!“ pojilo se i jméno Náprstkovo!

Zvýšení jmění, které by se nabylo prodejem objektů „u Halánků“ tvoří přednost tohoto návrhu proti prvému. Naproti tomu má zase návrh tento stinné stránky proti předešlému v tom zejména, že

1.) jest nesnadněji k provedení, zejména se nesnadněji získá svolení ku prodeji a opuštění domu, kde tradice přímo rostla s půdou. Prodejem a odstěhováním by se vše přerвало,

2) že stavba nová celého musea na místě otevřeném, kde více se bude muset dbát architektonické krásy (také odpadne hotová již stavba průmyslového musea) bude rozhodně o mnoho tisíc dražší.

To jsou dvě cesty, které mi samy sebou vplynuly ze spojení obou musejí. Která jest lepší a prospěšnější pro budoucnost nedovedl jsem rozhodnout. Ale jistě jsou obě v dostatečné míře dobré, aby nepůjde-li jednu nastoupit, druhá dovedla museum naše k cíli.

Vše další jest věcí Rady NMČ, již toto své memorandum předem předkládám.

V Praze dne 1. listopadu 1896

Dr. Lubor Niederle
správce NMČ

Niederlův návrh se i pro nás současníky zdá poněkud šokující a radikální, i když se jako tehdejší správce musea a tvůrce jeho koncepce nezbytně musel o uložení sbírek postarat. S velkými rozpaky byl přijat i tehdejší Radou NMČ.

Memorandum se začalo projednávat hned na nejbližší schůzi Rady 10. 11. 1896. F.Šubrt se vyjádřil „že není správnou jednati, jak to Niederle činí memorandem, neboť lehce mohly by ztroskotati naše snahy“.⁸ Kdyby se toto memorandum dostalo bez vysvětlení do rukou paní Náprstkové, mohlo by to vyvolat nevěli a k jednání by vůbec nemuselo dojít. Rada se usnesla, že se jako první požádá o názor vdova paní Náprstková, aby „již napřed o všem zvěděla a aby věc zařídila se tak, jakoby pí. N. sama spojení musejí obou si přála.“⁹

F. Šubrt skutečně paní Náprstkovou navštívil a na další schůzi muzejní rady referoval, že „pí Náprstková byla velmi ochotna jednati o věci a slíbila účinnou svoji podporu“.¹⁰ Upozornila ovšem, že o muzeu rozhoduje podle manželova odkazu kuratorium muzea a je tedy nutno jednat především s touto institucí.

Šubrtovo sdělení nebylo ovšem přesné. Projednával s paní Náprstkovou celou záležitost jen ústně, neviděla „Memorandum“ a teprve po Šubrtově odchodu si záležitost začala promýšlet. Do svého deníku, kam si zapisovala důležité věci, Šubrtovu návštěvu zapsala a hned po ní zašla za právníkem, členem muzejního kuratoria dr. Černým na poradu. Dr. Černý ji požádal, aby sdělila představitelům muzea, aby svůj návrh podali písemně. Rada Národopisného muzea tedy poslala paní Náprstkové pro kuratorium Náprstkova muzea připravené Niederlovo Memorandum. Tento text se ovšem paní Náprstkové velmi dotkl. V zápiscích z některých dnů, kdy o tom s někým hovořila, je mnoho nejistoty, vnitřního nesouhlasu i pobouření:

25. listopad 1896: „nevím, nevím, zdali se to uskuteční, je toho mnoho na moji hlavu“¹¹ (očekává odpověď na zasláné Memorandum od člena kuratoria Jul Zeyera): „nemám dosud odpověď; a přece jsem očekávala hned dopis, neb co asi řekne tomu spojení; myslím, že nebude pro to, **nechtěla jsem v dopise naříkat**“.¹²

6. prosince 1896 (po rozhovoru s R. Tyršovou, jednatelkou kuratoria, o Memorandu): (Niederle) „zde povídá mezi jiným, že se spojením Národopisného muzea zachráni se úpadek Náprstkova Musea; – to je výrok, který sobě může troufat jen ten, kdo nezná sbírky Náprstkové; – jakž mne to velmi bolí, podobný úsudek. Od člověka, který až bude 10 let při Museum, bude se stydět, co napsal.“¹³

8. prosince 1896 (před očekávaným jednáním kuratoria Náprstkova muzea o spojení): „Bude to snad lépe, neb když se něco ustanoví, tu se to i snad provede; jen nechci být nikde na závalu, nýbrž chci pomáhat, **necht' jest to i v sebezapření**, vždyť každý den se to opakuje“.¹⁴

13. prosince 1896: „Tím spojením jsou všechny u nás rozladěné, já sama nevím, co mám dělat; Náprstkovo jméno musí vysoko vlát, jak psal Zeyer.“¹⁵

Po čase se F. Šubrt i dr. Niederle za některé výroky v Memorandu paní Náprstkové omluvili. Reakce kuratoria Náprstkova muzea byla zřejmě do značné míry záporná. Názory jeho členů není možno přesně prokázat, protože zápisy

⁸ Zápis ze schůze Rady Národopisného Musea Československého (dále jen NMČ) ze dne 10. 11. 1896. Archiv AV ČR, v.v.i., fond NSČ, kniha č. 12.

⁹ Dtto.

¹⁰ Zápis ze schůze Rady NMČ ze dne 26. 11. 1896. Archiv AV ČR, v.v.i., fond NSČ, kniha č. 12.

¹¹ M. Secká – M. Šámal., *Byl to můj osud. Zápisky Josefky Náprstkové*, 2014, s. 211.

¹² Týž, s. 211.

¹³ Týž, cit.d., s. 212.

¹⁴ Týž, cit.d., s. 212.

¹⁵ Týž, cit.d., s. 213.

ze zasedání tohoto orgánu se z tohoto nejstaršího období nezachovaly.

Jisté je, že se Memorandum projednávalo na zasedání kuratoria 20. února 1897. O tom se hovoří v dopise ze dne 1. března 1897, který se zachoval v archivních materiálech Národopisné společnosti.¹⁶ Kuratorium v dopise sděluje, že bude uvažovat, zda vstoupí v jednání, až po zaslání návrhu na **právní uspořádání** vztahů případně propojených institucí. Rada Národopisného muzea o tomto dopise jednala na svém zasedání již 4. března 1897, usnesla se svolat na 18. 3. 1897 komisi, která návrh na právní uspořádání připraví. To se stalo a návrh komise byl schválen na další schůzi Rady dne 26. 3. 1897.¹⁷

Dne 30. 3. 197 zaslala rada Národopisného muzea Československého Kuratoriu Náprstkova Průmyslového muzea dopis s vypracovanými právními podmínkami:

„Návrh na upravení poměru mezi oběma museji pro případ, že by NMČ se svolením slavného kuratoria Náprstkova muzea přesídlilo do budovy „u Halánků“

- 1/ *Finance- Rada NMČ přispěje „jistým penízem“ na stavbu na pozemku „u Halánků“ RNMČ se zavazuje platit „jistý roční peníz“ ve formě nájemného a poplatku za topení, osvětlení atd.“*
- 2/ *Za to žádá – nevyhovitelnou smlouvu na jistou řadu let.*
- 3/ *Po uplynutí této sjednané doby přejdou všechny sbírky NMČ přímo ve správu kuratoria NPM s podmínkou, že zůstanou na všechny příští časy celkem (nesoucím i nadále název Národopisné Museum Československé).*
- 4/ *Sbírky obou musejí umístěny budou v jedné budově.*
- 5/ *Budou mít po onu jistou dobu samostatnou správu a samostatně si ponese každé museum náklad na svou správu.*
- 6/ *Označení nové budovy ponese název obou musejí.*¹⁸

Při porovnání textu „Memoranda“ a tohoto upraveného návrhu je zřejmé, že se již nehovoří o propojení sbírek a těsnějším propojení vedení, ale jen o spojení sil obou muzeí pro vybudování potřebné budovy a propojení sbírek se odsouvalo do vzdálené budoucnosti. (Termín „jistá řada let“ vyjadřuje předpoklad, že se obě instituce v konečné verzi dohody na nějakém přesném časovém vymezení domluví.) Přes to asi ani tento návrh nebyl pro kuratorium Náprstkova muzea přijatelný. (V sázce byl dům u Halánků, na jehož místě by se nová budova měla stavět.)

Kdy tyto nové podmínky projednávalo kuratorium Náprstkova muzea, není přesně známo. Zápisy ze schůzek kuratoria Náprstkova muzea se nedochovaly a v dochovaných zápisech rady Národopisného muzea z následujících schůzek není již o této záležitosti ani zmínka. Je jisté, že ani v radě Národopisného muzea už nebylo k jednání o propojení obou institucí mnoho chuti. Již na zasedání, kde se jednalo o právě právních podmínkách je v zápise ze schůzky uvedeno:

*„Matiegka hájí sloučení. Všichni pak členové Rady jsou toho názoru Häuslerem projeveného, že líp je v prvé řadě pomýšletí na vlastní budovu a tím projevit vlastní sílu oproti kuratoriu muzea Náprstkova.“*¹⁹

Přes jistou všeobecnou nechuť u představitelů obou institucí ke schůzce nakonec došlo, jak vyplývá z materiálů uložených v pozůstalosti jednatelky kuratoria Náprstkova muzea Renaty Tyršové. Schůzka se konala v červenci roku 1897.²⁰

R. Tyršová vypracovala také písemné zamítavé stanovisko ke sloučení obou institucí, ve kterém uvádí, že zástupci Náprstkova muzea:

*„nemohou spatřovat pro museum Náprstkovo nijaký prospěch z toho, kdyby mělo splynouti s Národopisným musem, a tím méně pro to, že by pro spojení takové muselo Náprstkovo museum přinésti těžké oběti, především ovšem hmotné...“*²¹

Obě muzea se pak vyvíjela samostatně. Národopisné muzeum našlo nakonec v r. 1902 své prostory v Letohrádku v Kinského zahradě a dodnes stojí památný dům „U Halánků“. Památný nejen jako architektura, ale hlavně jako trvalý pamětník počátků českého společenského a kulturního života v Praze.²²

After the Czechoslovak Ethnographic Exhibition of 1895, the Czech Ethnological Society was searching for a suitable place for a museum dedicated to its collections. Dr. Lubomír Niederle, who was acting as a caretaker for the museum, has written a memorandum where he discussed various possibilities. Full text of the memorandum is available in the article. The preferred solution was a merger with Náprstek museum which already had ethnographic collections, followed by a construction of a new building for both museums. The offer was discussed with members of Náprstek museum board and Josefa Náprstkova, but Niederle's offer was mostly seen as too radical and limiting for the Náprstek museum and was eventually declined.

¹⁶ Archiv AV ČR, v.v.i., fond NSČ, krabice č. 15, Spisy NSČ.

¹⁷ Zápis ze schůze Rady NMČ ze dne 26. 3. 1897. Archiv AV ČR, v.v.i., fond NSČ, krabice Protokoly 1.

¹⁸ Dopis Rady NMČ Kuratoriu Náprstkova Průmyslového muzea ze dne 30. 3. 1897. Archiv Náprstkova muzea XVI – 16.

¹⁹ Zápis ze schůze Rady NMČ 4. 3. 1897, Archiv AV ČR v.v.i., fond NSČ, krabice Protokoly 1.

²⁰ Irena Štěpánová, *Renata Tyršová*, Praha 2005, s. 209.

²¹ Tamtéž.

²² Závěrem je pro zajímavost nutno poznamenat, že ke spojení národopisných sbírek z Čech, Moravy, Slovenska a dalších slovanských etnik z Náprstkova muzea se sbírkami Národopisného muzea nakonec došlo, ovšem bez příspěvi tehdejších muzejních činovníků, kteří byli již dávno po smrti. O spojení bylo rozhodnuto v r. 1943, kdy byly tyto sbírky z Náprstkova muzea převedeny jako depozitum do Národopisného oddělení Národního muzea.

Memorandum

o návrhu na spojení Musea Náprstkova

o Museem Národopisným.

Pohnutkou k návrhu, který dále podávám byla delší úvaha o dnešním stavu a budoucnosti N.M.Č. a poměru, v jakém stojí k jiným českým muzejům v Praze.

Dnes Národopisné Museum, ačkoliv seprve na počátku dráhy živoucí, jest již úslavem velikým. Sbírek jest tolik, že vyloženy tak, jak v muzejích při dostatku místa bývá, vyplnily by tříkráte tak velké místo, jaké dnes zajmají. Sbírký ty a jmění, kterým dnes Museum vládne, oprávněná naděje na subvence, místnosti na 7 let zajištěné a k tomu všemu význam, který pro národ náš má zachování každého rysu jeho indivi, duality, — vše to pojistuje N.M.Č. vynikající místo mezi národními ústavý českými a slovanskými.

Sticméně na tomto počátku nechceme zůstatí a Rada N.M.Č. postavila si za cíl zřízení velkého Musea Národopisného v budově samostatné a nastoupila již první kroky k jeho dosažení.

Od myšlénky a snahy za tímto cílem i já neupouštím, ale nemohu popřítí, že dosažení jeho je daleké, zejména tehdy, když bychom jen spoléhali na sebe, na své síly, na své jmění i na subvence.

Je více pravděpodobno, že dostaneme od erární místo kdesí u Brouské brány, ale místo to bude tak z ruky a vzdělané, že se pro ně nijak rozehráti nelze. Budova, kterou bychom samy chtěli postaviti, stála by pak summu tak značnou,

To jsou dvě cesty, které mi samy sebou vyplýmily ze spojení obou muzejí. Která jest lepší a prospěšnější pro budoucnost nedovedl jsem rozhodnout. Ale jistě pou obě v dostatečné míře dobré, aby nepřišli jednu nastoupit, druhá dovedla museum naše k cíli.

Vše dále jest věcí Rady N.M.Č. již toto mé memorandum předem předkládám.

V Praze dne 1. listopadu 1896

Dr. Lubor Niederle
správce N.M.Č.